

شقیق بن سلمه

۴۰۵ - ۴۰۶

سبعی (سبعی، خاندان) نیز از شقیق روایت کرده‌اند (برای دیگر روایان وی ← مزی، ج ۱۲، ص ۵۵۰-۵۵۱). شقیق در جریان جمع‌آوری مصاحف در دوره عثمان، اعتراض و ناراضی‌تیبی عبدالله بن مسعود از انتخاب زید بن ثابت برای تدوین قرآن را نقل کرده‌است (ابن سعد، ج ۲، ص ۳۴۳-۳۴۴). شیخ طوسی (ص ۶۸) از شقیق با کنیه ابودآک یاد کرده و نام او را در شمار روایان از علی علیه‌السلام درج کرده‌است. کنیه شقیق احتمالاً در نسخه‌های گزارش شیخ طوسی از ابورائل به ابودآک تصحیف (سهمان، ص ۶۸، پانویس ۲) و در برخی منابع متأخر رجالی امامیه تکرار شده‌است (تفرشی، ج ۲، ص ۳۹۹؛ خویی، ج ۹، ص ۳۹). شوشتری (ج ۵، ص ۴۳۵، ج ۱۱، ص ۵۴۰-۵۴۱) به این تصحیف و صورت صحیح آن توجه داده‌است.

شقیق به چند دلیل عمده شهرت دارد. در منابع، وی دارای گرایش عثمانی معرفی شده (خطیب بغدادی، ج ۱۰، ص ۳۷۲؛ ابن عساکر، ج ۲۳، ص ۱۷۵-۱۷۶؛ شوشتری، ج ۵، ص ۴۳۶، ج ۱۱، ص ۵۴۰)، و خود نیز به آن تصریح کرده‌است (سبعی، ج ۱۲، ص ۵۵۳). او راوی گزارشی است که در آن ابومیسره عمرو بن شرحبیل ادعا می‌کند در عالم رؤیا عمار یاسر و قاتل وی، ذوالکلاع، را در بهشت دیده و از آنها پرسیده‌است که آیا یکی از شما قاتل و دیگری مقتول نیست، آنها پاسخ دادند که هر دو مورد مغفرت خداوند قرار گرفته‌اند (ابن سعد، ج ۳، ص ۲۶۳-۲۶۴؛ ابن عساکر، ج ۱۷، ص ۳۹۵-۳۹۶). در روایت نبوی، بر شهادت عمار یاسر به‌دست ستمگران (فئة باغیه) تأکید شده‌است و بنابراین، رؤیای مذکور احتمالاً ساخته و پرداخته دستگاه امنوی و نقل آن شاهدی بر گرایش عثمانی شقیق است. همچنین، برخی از روایتهای مورد استناد عثمانیها در رد وصایت امام علی علیه‌السلام به شقیق می‌رسد (ابن عدی، ج ۴، ص ۳؛ ابن عساکر، ج ۳۰، ص ۲۸۹-۲۹۰، ج ۴۲، ص ۵۶۱؛ نیز برای آگاهی بیشتر ← ذوالکلاع؛ عمار یاسر).

در عین حال، او در جنگ صفین و نهران در کنار امام علی حضور داشت (ابن سعد، ج ۶، ص ۹۶؛ خطیب بغدادی، ج ۱۰، ص ۳۷۱؛ ابن عساکر، ج ۲۳، ص ۱۵۸، ۱۷۵). همچنانکه کشته شدن ذوالخویصره* حرقوص بن زهیر، از رهبران خوارج، در نهران و دستور امام علی برای یافتن جسد وی بر اساس پیشگویی پیامبر را نقل کرده‌است (خطیب بغدادی، همانجا). نام شقیق در سلسله سند برخی احادیث در باب فضائل امام علی علیه‌السلام نیز آمده‌است؛ از جمله حدیثی که در آن امام علی بهترین افراد بشر و منکر او، کافر شمرده شده‌است (ابن عساکر، ج ۴۲، ص ۳۷۲)؛ یا روایت مشهور گواهی خواستن علی علیه‌السلام از برخی صحابه بر گفته پیامبر در روز غدیر و

المحمدی، [بی‌تا]؛ امین؛ محمد بن اسماعیل بخاری، التاریخ الصغیر، چاپ محمود ابراهیم زاید، بیروت ۱۹۸۶/۱۴۰۶؛ همو، کتاب التاریخ الکبیر، دیار بک: المکتبة الاسلامیة، [بی‌تا]؛ احمد بن یحیی بلاذری، فتوح البلدان، چاپ عبدالله انیس طیب و عمر انیس طیب، بیروت ۱۹۸۷/۱۴۰۷؛ همو، کتاب جمّل من انساب الاشراف، چاپ سهیل زکّار و ریاض زرکلی، بیروت ۱۹۹۶/۱۴۱۷؛ خلیفه بن خیاط، تاریخ خلیفه بن خیاط، روایة یحیی بن خالد [مخلد]، چاپ سهیل زکّار، بیروت ۱۹۹۳/۱۴۱۴؛ احمد بن داود دیوبندی، الاخبار الطوال، چاپ عبدالمنعم عامر، قاهره ۱۹۶۰، چاپ است قم ۱۳۶۸؛ محمد بن احمد ذهبی، تاریخ الاسلام و وفیات المشاهیر و الاعلام، چاپ بشار عواد معروف، بیروت ۲۰۰۳/۱۴۲۴؛ سمنانی؛ عبدالرزاق بن همام صمنانی، المصنّف، چاپ حبیب الرحمان اعظمی، بیروت ۱۹۸۳/۱۴۰۳؛ طبری، تاریخ (بیروت)؛ محمد بن حسن طوسی، رجال الطوسی، چاپ جواد قیومی اصفهانی، قم ۱۴۱۵؛ عبدالله مامقانی، تنقیح المقال فی علم الرجال، چاپ محیی‌الدین مامقانی، قم ۱۴۲۳؛ یوسف بن عبدالرحمان یزّی، تهذیب الکمال فی اسماء الرجال، چاپ بشار عواد معروف، بیروت ۱۹۹۲-۱۹۸۰/۱۴۱۳-۱۴۰۰؛ محمد بن محمد مفید، الجمّل و النّصره فی حرب البصرة: قم: مکتبة الدارزی، [بی‌تا]؛ احمد بن شعیب قسانی، کتاب السنن الکبری، چاپ عبدالغفار سلیمان بنداری و سیدکسروی حسن، بیروت ۱۹۹۱/۱۴۱۱؛ نصر بن مزاحم، وقعة صفین، چاپ عبدالسلام محمد هارون، قاهره ۱۳۸۲، چاپ است قم ۱۴۰۴؛ محمد بن خلف وکیع، اخبار القضاة، بیروت: عالم الکتب، [بی‌تا].

/ زهرا لطفی /

شقیق بن سلمه، عالم و محدث تابعی. کنیه‌اش ابورائل

و از بنو مالک بن ثعلبه بن دودان اسدی بود. او در دوره فتوحات در کوفه ساکن شد و به همین سبب به کوفی شهرت یافت (ابن سعد، ج ۶، ص ۹۶؛ ابن عساکر، ج ۲۳، ص ۱۵۵، ۱۵۷-۱۵۸؛ مزّی، ج ۱۲، ص ۵۴۸). چون چند سال از عمرش در عهد جاهلیت بود، از مختصرمین نیز دانسته شده‌است (خطیب بغدادی، ج ۱۰، ص ۳۷۱، ۳۷۴؛ ابن عساکر، ج ۲۳، ص ۱۶۰، ۱۶۲-۱۶۳). شقیق عهد پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم را درک کرد، اما موفق به دیدار ایشان نشد (ابن سعد، همانجا؛ خطیب بغدادی، ج ۱۰، ص ۳۷۲؛ قس ابن عساکر، ج ۲۳، ص ۱۶۰-۱۶۱، که پس از ذکر روایاتی درباره دیدار شقیق با پیامبر در کودکی، اقوال راجع به دیدار نکردن وی با ایشان را صحیح‌تر می‌داند). درباره زندگی اش مطالب چندانی دانسته نیست. او از افراد بسیاری چون اشعث بن قیس کنندی*، مسروق بن اجدع همدانی*، عبدالله بن زبیر* و عبدالله بن مسعود* روایت کرده‌است (برای فهرستی از آنها ← خطیب بغدادی، ج ۱۰، ص ۳۷۰؛ مزّی، ج ۱۲، ص ۵۴۹-۵۵۰). کسانی چون سلیمان بن مهران اعثم* و ابواسحاق عمرو بن عبدالله